
Gemeentebou: 'n Reformatoriese bediening

Malan Nel

Afdeling: Kontekstuele Bediening

Universiteit van Vista

Abstract

Building up the local church: A ministry of reformation

Building up the local church is not simplistic. It is a comprehensive ministry. The challenge is to return the ministry to the people of God and to equip them to be faithful as God's representatives in this world. Any local body of believers is called to seek the coming of the Kingdom of God within its own context and in this world. This is our (the body of believers, including the offices) calling — not only to seek the coming of the Kingdom but also to be a showcase of and for the Kingdom. There is, however, often a disturbing discrepancy between the so-called defined and empirical subjects when it comes to any given local church. The academic discipline as well as the ministry of building up the local church has everything to do with helping the local church to become what it is supposed to be. In this sense it is nothing less than a ministry of reformation — facilitating, guiding, equipping believers to become in an increasing way who they already are in Christ.

1. INLEIDING

Die onderwerp 'gemeentebou' is op baie mense se lippe. Soos dit gaan met baie begrippe wat bekend geword het, is daar verskeie reaksies. Sommige sê dit is nuut en vreemd en moet minstens met agterdog bejeën word. Ander gryp daarna omdat hulle 'nuwigheidjagters' is. Ander verwerp dit omdat dit verandering impliseer en omdat hulle *status quo* mense is. Ander dink daarvoor na, probeer verstaan wat daarmee bedoel word, raak krities betrokke en begin met verantwoordelikheid meedink en meedoen. Hoe u oor die konsep en die bediening voel en dink sal ek nie eens probeer raai nie. En al sou ek ook weet, sal ek nie daarvoor wou oordeel nie. Ek sien my opdrag

* Voordrag gelewer voor die Predikantevergadering van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika op 13 September 1995.

vandag om iets(ie) met u te deel oor hoe ek oor gemeentebou dink. Vir 'n meer volledige uiteensetting van hoe daar meer wetenskaplik oor hierdie konsep en bediening gedink word (en miskien ook gedink behoort te word) verwys ek u graag na my boek in hierdie verband (Nel 1994). Ek bely egter daarmee ook meteens dat ek nie dink dat ek klaar of korrek daarvoor dink en geskryf het nie. Wat hieronder volg, is natuurlik ook grootliks in my boek te lees.

2. GEMEENTEBOU EN EKKLESIOLOGIE

Gemeentebou is nie 'n simplistiese saak nie. Die wese, doel en funksionering van die gemeente is hier ter sprake. Dit beteken dat gemeentebou hom telkens aan veral die ekklesiologie oriënteer¹. Hierdie oriëntering ten opsigte van die kerk in sy trinitariese oorsprong is vir die verstaan van die begrip *gemeentebou* van uiterste belang. Die bediening raak die opbou van die gemeente wat die Vader op grond van Christus se versoeningswerk en deur die Heilige Gees tot stand gebring het. Die bestaan van die kerk is nie 'n *terloopse werklikheid* nie. Die kerk vind sy bestaansgrond in die wil van die drie-enige God. Die kerk is hier, deel van hierdie werklikheid, omdat God langs hierdie weg, deur sy gemeente, uitdrukking gee aan sy heerskappy oor en in die lewens van mense. Terwyl die wêreld hierdie Heer en sy heerskappy ontken, verwerp en teenstaan, bely, aanvaar en dien die kerk hierdie Here as die *Enigste*. Dit is waar dat die kerk 'tussentyds' is, en met die voleinding ophou om as sodanig te funksioneer, maar dit is ewe waar dat die kerk en elke gemeente binne die kerk in hierdie tussentyd belangrik is — omdat God die kerk belangrik ag. Dit behaag Hom om in hierdie tussentyd, tot en met die voleinding, *in en deur* die kerk sy koninkryk ten toon te stel en aan te toon hoe dit lyk waar God regeer en mense as sy eiendom sy koningskap bely, geniet, eerbiedig en dien. Die bestaan van elke gemeente en sy funksionering behoort 'n deursigtige vertoonvenster op die koninkryk van God te wees. Die gemeente is nie 'n toegeplakte vertoonvenster met 'n geheime uitstalling wat eers op die laaste dag oopgemaak sal word nie. Nee, nou reeds is elke gemeente 'n openbare vertoonvenster in sy omgewing midde in 'n God-vervreemde wêreld: *sò lyk dit waar God regeer*. Wat wel ook waar is, is dat die gemeente vertoonventers is op 'n sypaadjie waar gesekulariseerde mense met hulle rug op God (en sy vertoonvenster) funksioneer.

Juis in bogenoemde sin is die gemeente die voertuig vir die koms van die koninkryk in hierdie wêreld. Die gemeente is God se subjek deur wie Hy na die wêreld toe kom — nie omdat Hy nie op ander wyses ook na die wêreld kan kom nie, maar omdat hierdie manier sy geopenbaarde wil is. God kom nog steeds na sy wêreld en gemeentewees is op sy beste om hierdie koms van God te dien en bevorder. Wie van die gemeente *die eindpunt* van God se koms wil maak, bou nie *gemeente* nie, maar waarskynlik 'n gemeenskap of 'n klub van eendersvoelendes. Die gemeente wat sy

trinitariese oorsprong verstaan, wat sy oriënteringspunt in sy Hoof, Christus vind, wat sy pneumatiese bestaanswyse ernstig opneem, vind sy vervulling in diensbaarheid aan God as mense wat oor God en sy koninkryk dieselfde dink, glo en bely.

3. GEMEENTEBOU 'N REFORMATORIESE BEDIENING

Om hierdie gemeente gaan dit in gemeentebou. Hierna word verwys as die *gedefinieerde subjek*². Daarmee word bedoel: die gemeente beskryf volgens die doel wat God daarmee het — die gemeente soos die Bybel dit 'definieer'. Die gemeente soos wat dit oral op aarde voorkom, lyk egter dikwels anders. Na hierdie gemeente word verwys as die *empiriese subjek*. Daarmee word bedoel: die werklike gemeente soos dit op 'n bepaalde plek en tyd bestaan en funksioneer. Hierdie gemeente is in mindere of meerdere mate anders, lyk anders, funksioneer anders as wat God bedoel het dat sy gemeente moet wees. Tussen die gedefinieerde en die empiriese subjek kan daar dus op 'n bepaalde plek en tyd 'n groot kloof wees. Kortweg kan gestel word dat gemeentebou juis gemoed is met hoe die empiriese subjek nader kan kom, meer kan word soos dit bedoel is om te wees. Hoe word die kloof tussen empiriese en gedefinieerde subjek oorbbrug? Daar is tog immers geen bestaansreg vir 'n kerk (en gemeente as deel van die universele kerk) anders as die een wat God bedoel het nie. Daar is geen plek vir 'n kerk wat nie steeds meer word soos hy reeds in Christus en deur die Gees is nie, en soos hy deur God geroep is om te wees nie.

Gemeentebou is daarom nie om maar net *restoratief* met die empiriese subjek besig te wees nie. Dit is nie 'n bewaringsaksie van gemeentes as historiese monumente nie. In die mate wat 'n bepaalde gemeente in ooreenstemming met sy bestaansdoel funksioneer, kan daar baie wees wat 'bewaar' moet word. Maar gemeentebou is nie net 'n paar *marginale* verstellings of aanpassings om die 'historiese monument' meer na die oorspronklike te laat lyk nie. Soms is die kern siek en sal enkele funksionele verstellings nie help nie. In die Duitse kerklike wêreld byvoorbeeld is en word meermale aan gemeentebou gedink as werk op die terreine buite die erediens. Dit raak die 'middelveld' tussen die erediens en die individuele pastoraat — die terreine van die lidmate se aktiwiteite, van groepe, kommissies en verenigings³. In so 'n geval word gemeentebou 'n soeke na meer aktiwiteite vir lidmate en 'n bewuste en beter organiserings van die gemeente. Gemeentebou sluit hierdie dinge in, maar gaan nie daarin op nie. Tereg moet in dieselfde asem gewaarsku word teen 'n bepaalde massogisme wat strukture en tradisies betref. Afbreek en verander is nie op sigself bou nie. Dit mag op bepaalde plekke en tye in die geskiedenis vir 'n gemeente of selfs 'n denominasie nodig wees. Reformasie is soms radikaal. Ruïnes is nie noodwendig opboubaar nie. Dit beteken egter nie dat óf afbreek óf enkele nuwigthede óf 'n paar veranderings (ver-

stellings) gemeentebou genoem kan word nie. Gemeentebou is *komprehensief-intensioeneel* (omvattend en met spesifieke bedoeling) gerig op die *reformasie* (vernuwing) van die gemeente — in *wese, bestaan en funksionering*.

4. 'N WERKSFORMULE

Die materiaal waaruit 'n werksformule gereedgemaak kan word, kan soos volg opgesom word.

- * Die Vader, Seun en Heilige Gees bou die gemeente en doen dit deur die diens van mense.
- * God bou sy gemeente, omdat Hy deur die gemeente die koms van sy koninkryk in hierdie wêreld laat plaasvind.
- * Die bestaansdoel van die gemeente is sentraal belangrik.
- * Die empiriese gemeente op 'n bepaalde plek en tyd moet begelei word om te word wat hulle reeds in Christus en deur die Gees is. Die kloof tussen gedefinieerde en empiriese subjek moet vernou en sover moontlik uit die weg geruim word.
- * Die totale gemeente in sy wese, bestaan, funksionering en strukturering is ter sprake. Omvattende en voortdurende reformasie (vernuwing) is en bly noodsaaklik.

Uit bogenoemde is dit duidelik dat 'n omvattende benadering tot gemeentebou voorgestaan word. Die indruk kan geskep word dat gemeentebou dan alles wil oordoen wat in alle ander bedieninge en vakafdelings van die Praktiese Teologie gedoen word. Dit is nie die bedoeling nie, en dit kan in elk geval ook nie. Geen praktiese teoloog is meer in staat om die hele vakgebied op 'n spesialiswyse te behartig nie. Net so min as wat dit in die bediening gebeur dat 'n mens die afsonderlike bedieninge net maar bymekaar kan tel en dan sê dat die gemeente gebou is, net so min kan jy die vakafdelings optel en sê dat dit gemeentebou (of *oikodomeik*) is. Die eie dimensie van die vakafdeling en die bediening lê grootliks daarin dat die gemeente *self tot effektiewe deelname* aan sy eie *opbou en funksionering* begelei moet word. Dit is juis hierdie dimensie wat nie altyd genoegsaam in die ander vakafdelings en bedieninge aan die bod kom nie. Indien dit so sou wees, behoort daar na soveel eeue van kerkwees meer voorbeelde van opgeboude gemeentes te wees. Voorts moet daar in gemeentebou besondere aandag geskenk word aan die *integreering* en *koördinerings* van die bedieninge aan, in en deur die gemeente. Sonder om weer oor te doen wat in die vakafdelings en bedieninge self as die beste beskou word, moet wat gedoen word in belang van die funksionering van die gemeente self (ter vervulling van sy godgegewe doel) geïntegreer en gekoördineer word.

Die sleutelwoord in die begrip is *gemeente*. Dit gaan nie net daarom dat iets *aan, vir en met* die gemeente gedoen word nie. Meermale is die voorafgaande, selfs meer as vierhonderd jaar na die Reformasie, die tradisionele beskouing van bediening. In die die lig van die Skrif en die Reformasie en Vatikanum II⁴ moet die gemeente, eie aan sy wese, self aan sy opbou deelneem. God bou. Hy doen dit deur die diens van mense. Hierdie mense wat Hy opbou, is ook die mense wat bou. God bou deur diegene wat Hy in Christus, deur die Gees tot sy eiendom gemaak het. Hoe die gemeente by hierdie aktiewe aandeel ingetrek word, is nie 'n eenvoudige saak nie. In 'n bepaalde gemeente mag daar byvoorbeeld geen lidmaatkultuur bestaan nie — alles word deur die ampte, meesal die leraar, gedoen. Op ander plekke is daar wel baie aktiewe lidmate, maar byna in die betekenis dat hulle 'werknemers' van die ampte is. Op nog ander plekke bestaan 'n sterk lidmaatkultuur, maar geen 'besondere dienste' (gewigte, Ef 4), wat kan oplei en effektiewe funksionering fasiliteer nie. 'n Gemeentebou-oms krywing kan nie vir elke individuele gemeente ontwerp word nie. In 'n werksformule is dit nodig om te soek na daardie wetenskaplike kern waaroor praktiese teoloë so wyd moontlik saamstem. Wat hieronder volg, is 'n poging wat oor jare in my navorsing hier en in die buiteland by my gegroei het. In 'n endnota word na enkele ander en baie bruikbare omskrywings verwys — die meeste wat na my eerste omskrywing (1986) geformuleer is⁵. In die volgende endnota word ook 'n werksformule vir die vakafdeling wat hierdie bediening bestudeer, gegee⁶.

Gemeentebou is die bediening waarbinne die gemeente opgelei en begelei word om:

- * *sy eie wese en bestaansdoel te verstaan;*
- * *self, as gemotiveerde gemeente, sy eie funksionering te evalueer, doelwitte vir sy doelgerigte funksieervulling te formuleer en op beplande wyse te bereik;*
- * *self, soos nodig, op 'n voortgaande basis strukture, wat die heilshandeling van die drie-enige God in kerk en wêreld dien, vir die gemeentelike funksionering te ontwikkel.*

ENDNOTE

¹ Dit is een van die positiewe bydraes van die publikasies van Buřer (1991) dat hy die dinamika van die geloofgemeenskap telkens 'meet' aan die eienskappe van die kerk.

² Vergelyk in hierdie verband die goeie artkels van Schippers (1982a, 1982b, 1982c).

³ Vergelyk Te Velde (1992:21). Met die koms van Möller (1987, 1990) se twee bande is juis veral die erediens in die besinning bygetrek.

⁴ Vergelyk Bosch (1982:181vv) en Collins (1990:5vv)

⁵ Hier word na slegs vier omskrywings verwys. Vir perspektiewe op dieselfde saak word die leser ook na Burger (1991) en Goedhart (1984) verwys.

Omskrywing I: Gemeentebou werk aan koördinasie, funksionalisering en optimalisering van alles wat daar in die verskillende vertakkinge van die kerklike werk gebeur. Dit het 'n ondersteunende en aanvullende funksie ten opsigte van die amptelike vakke (Praktiese Teologie). Dit kan 'n sewende sektor van hierdie vak uitmaak onder die naam 'gemeenteopbou' of 'oikodomek' (Te Velde 1992:52).

Omskrywing II: Hendriks (1992:85).

Omskrywing III: Van ons kant gesien, is gemeentebou 'n planmatige handeling — in opdrag van Jesus Christus — met die doel om die saamkom 'vormverkryging' en die gestuurdheid van die gemeenskap van gelowiges te dien. Gemeentebou geskied in teonome respositeit: Jesus Christus is die eerste Subjek van gemeentebou; van Hom ontspring egter 'n bepaalde en doelgerigte menslike meedoen (Herbst 1987:66-67).

Omskrywing IV: Gemeentebou is alle handeling wat op die ontstaan (skepping) en vormgewing van die *ekklesia* gerig is (Schwarz & Schwarz 1984:61).

⁶ In aansluiting by die ontwikkeling in Nederland en Duitsland, en veral na aanleiding van 'n persoonlike onderhoud met Schippers in hierdie verband, word die naam 'oikodomek' hier gekies as naam vir die vakdisipline waar hierdie bediening bestudeer word. *Oikodomek* of *gemeentebou* is die wetenskaplike bestudering van die begeleiding van die gemeente tot:

- * groeiende insig in en verstaan van sy wese (identiteit) en bestaansdoel (*teologies-hermeneutiese dimensie* van die vakafdeling);
- * voortgaande verandering of vernuwning tot funksieervulling in ooreenstemming met die gemeente se bestaansdoel (*agogies-teleologiese dimensie*); en
- * die ontwikkeling van bedieningsstrukture wat sy funksionering in lyn met sy bestaansdoel dien (*morfologies-teleologiese dimensie*).

Literatuurverwysings

- Bosch, D J 1991. *Transforming mission*. Mary Knoll: Orbis.
- Burger, C 1991. *Die dinamika van 'n Christelike geloofsgemeenskap*. Kaapstad: Lux Verbi.
- Collins, J N 1990. *Diakonia*. New York: Oxford University.
- Goedhart, G L 1984. *Gemeenteopbouw*. Kampen: Kok.
- Hendriks, H J 1992. *Strategiese beplanning in die gemeente*. Wellington: Hugenote.

- Herbst, M 1987. *Missionarische Gemeindeaufbau in der Volkskirche*. Stuttgart: Calwer.
- Möller, C 1987. *Lehre vom Gemeindeaufbau, Band 1*. Göttingen: Vandenhoeck.
- 1990. *Lehre vom Gemeindeaufbau, Band 2*. Göttingen: Vandenhoeck.
- Nel, M 1994. *Gemeentebou*. Halfway House: Orion uitgewers.
- Schwarz, F & Schwarz, C A 1984. *Theologie des Gemeindeaufbaus*. Neukirchen-Vluyn: AUSAAT.
- Schippers, K A 1982a. Werken aan de gewone gemeente, 1. *Praktische Theologie* 2.
- 1982b. Werken aan de gewone gemeente, 2. *Praktische Theologie* 3.
- 1982c. Werken aan de gewone gemeente, 3. *Praktische Theologie* 4.
- Te Velde, M 1992. *Gemeenteopbouw, 1*. Barneveld: De Vuurbaak.